

Semmivel sem érek kevesebbet!

A fiatal ügynök – civil ruhában, ahogy parancsnoka utasította – szolgálatra jelentkezett a szövetségi marsallnál. Maga a szervezet újonca volt, s jól tudta, hogy elsődleges feladatuk a körözött bűnözők kézre kerítése mellett a tanúvédelem. Most csak annyit kötöttek az orrára, hogy ezúttal egy kivételes feladattal megbízott csoportnál helyettesít valakit két hétig. Igyekezett utánanézni, mik lehetnek a szervezet kivételes feladatai. Olyan ügyekben is küld az elnök szövetségi marsalokat, amikor az adott állam kormányzója a helyi erővel nem akar, vagy nem képes érvényt szerezni az Egyesült Államok törvényeinek. Minden karhatalmi és védelmi erőt utasíthat ennek kikényszerítése érdekében. Többnyire akkor van ilyen szerepük, ha bizonyos emberek biztonsága csakis külső erővel teremthető meg. Ezért is nem egy déli ügynököt bíztak meg, hanem őt utaztatták ide, New Orleansba.

– És kit fogunk védeni? – kérdezte meg, miután a két másik marsallnak is bemutatkozott, és zakója ujjára húzta a fontos szerepét jelző szalagot.

– Az emberi méltóságot – felelte a parancsnok, elvágva minden más feleletet.

Annál nagyobb volt a meglepetése, amikor azt észlelte, hogy a két gépkocsi egyre nyomorultabb házak között kanyarog. Egy viszonylag takaros kis előkertes ház előtt álltak meg.

– Várjuk a célszemélyt! – intézkedett rádión keresztül a parancsnok. – Ti menjetek előre! Sam, te ellenőrizd, ott vannak-e már a rendőrök, és elegendők-e a féken tartásra. Jelentsd, ha erősítést kell rendelnem oda. Tegnap megint többen voltak a randalírozók, pedig már azt hittük ennyi idő után végre lenyugodtak. Joe! Ma te kezdesz a terem előtt, az új fiú fog majd váltani. Kutasd át a helyiségeket, mielőtt a célszemély megérkezik. A napi rutin szerint járj el!

A hátsó autó azonnal el is indult. Nem lehetek még messze, amikor kinyílt a ház kapuja és egy fekete bőrű asszony, karján csecsemővel, négy gyerektől kísérve kilépett rajta. A legnagyobb kislány – hat-hétéves forma – hófehér blúzban, sötétkék kantáros rakott szoknyában, szép rózsaszín kardiánban, fehér térdharisnyában és fekete lakkcipőben, kezében nagyobbacska iskolatáskával, szaladva indult a kocsihoz. Olyan volt, mintha egy népszerű gyerekdivatlapból lépett volna elő.

– De hisz ez egy fekete vakarcs! – szakadt ki a csodálkozás a fiatal rendőr száján.

– Talán valami bajod van a feketékkel?! – mordult rá a parancsnok.

– Semmi bajom velük, csak azt hittem, hogy a célszemély, valami nagy ember.

– Megnyugodhatsz, Tom! „Nagy ember” ő, bármilyen kicsi. Igazi hős! Láttad volna, amikor a legelső nap az ordibáló, dulakodó tömeg várta! Alig tudtunk a rendőrökkel utat törni közöttük. Tülköltek, trombitáltak, köpködtek felé. Olvastad volna, amit a tábláikra írtak! Petárdákat robbantottak mellettünk, de Ruby nem sírt, nem fordult vissza, úgy vonult köztünk felszegett fejjel, mint egy kis katona. Mi mindannyian büszkék vagyunk rá, hogy őt védhetjük. Történelmet csinál!

– Dehogyan voltam, hős, Charlie bácsi! Egyébként meg szép napot! – ült a kislány a hátsó ülés láthatóan megszokott helyére. – Mondtam már többször is: nagyon buta voltam. Azt hittem, hogy valami fesztivál van... Meg aztán még olvasni sem tudtam. A másik iskolában, ahol szeptemberben kezdtem, csak két-három betűt tanultunk még.

– A William Frantz általános iskola – mindjárt odaérünk – csak öt háztömbnyire van, de ez egy csak fehérek számára fenntartott iskola volt. Feketék kizárólag a színes bőrűek iskoláiba járhattak. Azok tömegiskolák voltak, pocsék oktatási eredménnyel. Ez a kicsi lány a lakásától több mérföldre levő iskolába kényszerült – magyarázta ifjú kollégájának, az imént Charlie bácsinak nevezett parancsnok. – Mindent elkövettek, hogy megakadályozzák az elkülönítés nélküli oktatást. A bíróság már hat éve alkotmányellenesnek és felszámolandónak ítélte a gyakorlatukat, de hat év kevés volt a közös oktatás bevezetésére. Ennyi volt, és idén lejárt a türelmi idő. Erre kitalálták, hogy egy előzetes tesztsorozattal bizonyítják be, hogy a fekete gyerekek ostobábbak. Hogy alkalmatlanok a magas színvonalú iskolai követelményeknek megfelelni. Olyan tesztet állítottak össze, hogy annak alapján a felvett fehér elsősök több mint felét ki kellett volna vágniuk. A sok próbálkozó fekete gyerek közül azonban hatnak mégis sikerült elérni a kívánt szintet. (Az egyik, aki fölöttemb okosnak bizonyult, itt ül mögöttünk.) Aztán szeptembertől novemberig mégse engedték ide őket. Az első félév több mint fele már letelt. Ezért rendelték ide minket.

– Mondd meg, Ruby – hadd tudja meg Tom is –, mi lett a többiekkel?

– Megdolgozták őket, hogy mégis inkább maradjanak „a saját fajtájukkal”. Csak az én szüleimet nem tudták meggyőzni... Sem akkor, sem utána.

– Mert, hogy az édesapját elbocsátották a benzinkúttól, ahol dolgozott, mivel a fehérek tiltakozásként

nem mentek oda tankolni. A nagyszüleinek is felmondták a mezőgazdasági alkalmazást. A környék boltosai nem szolgálták ki az anyját...

– És te mégse féltél? – ámuldozott az „új fiú”.

– Jaj, dehogynem! Amikor azt kiabálták ritmusra, hogy „Agyoncsapunk, megdöglesz, kis fekete patkány!”, vagy amikor póznákra kötött kis koporsókat lengettek, bennük fekete játékbabákkal – akkor nagyon... Meg, amikor a fenyegető levelek egyikében azt írták, úgy merjek enni-inni bármit is az iskolában, hogy megmérgeznek velem.

– Tényleg, Ruby! – vágott közbe a parancsnok. – Nem láttam az ételhordódat.

– Ma Barbara néni hoz nekem ételt. Saját főztjét, még süteményt is sütött. Azt mondta, ma az ő vendége leszek.

Charlie bácsi máris magához ragadta a rádiótelefont.

– Joe, kérdezd meg Barbarát, hagyta-e, akár csak kis időre is őrizetlenül az ételhordóját! Ha igen, szólj vissza. Ha nem, akkor, mostantól ügyelj arra is!

Amikor kiszálltak, tíz-tizenöt tüntető és öt rendőr nézett egymással farkasszemet. Hogy mit kiabáltak, nem lehetett hallani, mert azt elnyomta Frank Sinatra hangja. A parancsnok új szokása volt, hogy teljes erőre tekerte valamelyik rádió műsorát. (Arra azért ügyelt, hogy ne Louis Armstrong vagy más fekete híresség hallatsszék. Nem akart olajat önteni a tűzre.) Így aztán csak a csoportosulás ökölrázása és a dühtől torzult arcok tették egyértelművé a szándékukat. No, meg a felirataik, de azt Ruby most sem láthatta, mivel a hozzájuk csatlakozó Sam bácsi a

testét lapjával a kislány és a tüntetők közé feszítette. Így aztán a két záptojás is az ő zakóján csattant szét.

– Ilyen is már rég volt – jelentette ki bosszankodva később, ingujjra vetkőzve.

Mindannyian az igazgatói titkárságra vonultak.

– Helyettesítő emberem, Tom Hopkins kezd most itt – tájékoztatta az iskolavezetőt a parancsnok. Egy óra múlva, ő váltja Joet. Ma csak ők lesznek bent az épületben. Sam és én kint ügyelünk a bejárat előtt... Nyugtalanít, hogy megint erősödik a tiltakozás. Persze ki-ki a maga autójában – tette hozzá Samnek ki felé jövet. – Elviselhetetlen bűzt árasztasz.

Egy óra múlva a tanteremnél történt meg az őrségváltás.

– Pontos vagy, „új fiú”! Ezt szeretem.

Miután Joe minden itteni feladatot sorra elbeszél, Tom egy szempillantást vetett a kis ablakon keresztül az osztályterembe is. Meglepve látta, hogy Ruby és a tanítónő egyedül van a harmincfős teremben.

– Csodálkozol, mi? – kérdezte Joe, de meg sem várva a választ folytatta. – Az első napon minden beíratott fehér gyereket egyesével kirángatott az anyja vagy az apja. Kiíraták az iskolából. A gyerekek után a tanárok is „kiszálltak”. Egy sem akadt, aki vállalta volna a „koszos nigger” tanítását... Pedig mindig ilyen patyolat tiszta, mint ma. A koszosabb fehérek pedig nem zavarják őket. Némelyik gyerek úgy szaglik, mintha hetek óta nem látott volna fürdővizet. Akkor jött ez a tanárnő Bostonból. Csakis ő foglalkozik vele egész nap. A szünetekben sem jönnek ki, legfeljebb idáig – mutatott az illemhelyre, aminek ajtajára valaki vörössel ráfestette: „Négerklotyó!”

– Miért nem mázolja át? És miért hagyják itt ezeket a gyalázatos rajzokat is a falon?

– Az ajtóra a főnök azt mondta, hogy hagyjuk a mostani állapotában! Így legalább még nagyobb biztonságban vannak. Fehér diák szerintem még véletlenül sem lép be. Akkor sem, ha mi nem vagyunk itt. A takarítók viszont biztos, hogy nem jönnek. A kislány és a tanítónő takarítja egyedül. Vécépapírt is maguknak kell hozniuk. Egyszer még a vizet is lezárták, de a főnök úgy megfenyegette őket, hogy azóta nem próbálkoztak vele újra. A gúnyrajzokat, amikor itt kezdesz majd reggel, mindig szedd le! Ne lássa szegény Ruby! Csak amik szövegesek, és hibásan írtak, azokat hagyj fenn! Persze csak, ha nem nagyon kegyetlenek. Ruby kijön egy piros tintás tollal, és kijavítja rajtuk a helyesírási hibákat. Ez a kettő is azért maradt fent, hogy aki készítette, lássa: a gyalázott kislány, még az anyanyelvét is nála értőbben használja... Egyébként olyan okos ez a kislány! De hisz te is megtapasztalod majd. Csak győzz válaszolni a kérdéseire, vagy hallgasd a felnőttes magyarázatait. Két óra múlva jövök leváltani.

Amikor Tom egyedül maradt, igencsak unatkozott. Semmi nem történt érrefelé. Többször is benézett hát a terembe. Azt látta, hogy Ruby a nagytáblán számol valamit, a fiatal tanítónő pedig – olyan huszonhat-huszonnyolc éves lehet – helyeslőn bólogat.

– Csodaszép nő – állapította meg magában. Láthatóan árad belőle a jókedv. Amennyire innen látszik, még a haja is mosolyog.

Amikor legközelebb betekintett, Ruby épp felvasott egy könyvből, majd együtt kacagott a csinos oktatójával. Az újabb beleséskor Ruby éppen buzgón körmölt. Írja, amit a válla mögött, fölé hajolva diktál neki ez a szemrevaló nő.

Kicsit csalódott, amikor egy kicsit pihenni kijöttek, s meglátta az ujján a karikagyűrűt, és hallgatta Ruby lelkes újságlását.

– Mrs. Henry, Barbara néni – mutatott fővetéssel a megnevezett hölgyre – azt mondta, hogy, ha továbbra is ilyen szorgalmasan tanulok, akár még elnöke is lehetek majd az Egyesült Államoknak – mondta nevetve. – Hát nem képtelenség? Fekete bőrű elnök? Női elnök?

Kihasználva, hogy Barbara asszony magára húzta az illemhely ajtaját, s nem hallja, hogy mit mond, tovább folytatta Tomhoz címzett szózuhatagát.

– Tudom, hogy lelkesíteni akar, de ez azért mégis csak csacsóság. Nem igaz? Tanulok én anélkül is. Nagyon is eltökélt vagyok.

– Csakugyan, milyen választékosan és felnőttesen beszél – futott át a gondolat Tomon.

Már éppen kérdezni akarta, hogy honnan ez az eltökéltség, ám Ruby nem hagyott erre időt, úgy folytatta. Nyilván örült, hogy ilyenkor a szünetekben – ha már játszani nem engedik a többi gyerekekkel – mással is beszélhet, nemcsak Barbara néniel.

– Amikor apud kidobták az állásából, egy szomszédunk szerzett neki új munkahelyet. Azt mondta azért, mert kötelességének érzi, hogy segítse az

ügyünket... Így mondta: „ügyünket”, pedig fehér volt. Amikor anyut nem szolgálták ki egyik boltban sem, a fekete szomszédjaink vásároltak be helyette. Ki sem kellett mozdulnia, mindent a házhoz hozták. Ilyen úri dolgom még sohasem volt – mondogatta. Amikor híre ment, hogy én vagyok a legelső fekete diák, akit kénytelenek felvenni egy addig csak fehérnek fenntartott általános iskolába, egy csomó szép, nekem való ruhát, cipőt küldtek. Volt olyan is, ami még az üzleti csomagolásban volt. Azért postázták hozzánk, hogy semmivel se legyen rosszabbul öltözött, mint a többiek. Mit gondol, lett volna valaha is egyetlen ilyen szép ruhám? A családnak nem futotta volna ilyenre soha. Voltak, akik csekélyke pénzt is küldtek, hogy segítsenek. A nagyiék is sokan támogatták, amíg újra rendeződött a sorsuk. Jött hozzám egy pszichológus bácsi is, hogy teljesen ingyen segítsen elviselni azt a sok bántást, ami ér. Aztán itt van Charlie bácsi, Joe és Sam, akik hősnek tartanak, és azt mondják, hogy büszkék rám. Pedig tojással, paradicsommal, üvegekkel dobálják, néha még le is köpik őket miattam. Talán még Eisenhower elnök úr is büszke rám, aki ide küldte őket, hogy nyissanak nekem utat, és védjenek meg. Meg Barbara néni... Épp múlt héten mesélte, hogy közölték vele: jövőre már nem taníthat ebben az iskolában. De nem bánkodik emiatt. Azt mondja, minden közös tanórákra emlékezni fog. Szeretne öregkorában is olyan büszke lenni rám, mint mostanság. Fekete közösségek írnak nekem biztató leveleket. Ők is a hősüknek tartanak. Claudette Colvinhoz hasonlítanak... Ő az a tizenöt éves fekete lány – talán hallott róla –, aki öt éve nem volt hajlandó a fehérek számára fenntartott helyét átadni egy fehér nőnek a buszon, és ezért letartóztatták... Én még nem tudnék ennyire bátor lenni. De azt tudom, hogy kötelességem megmutatni, hogy semmivel sem érek kevesebbet, mint a fehér diákok... Eddig még egyetlen órát sem hiányoztam. Barbara néni ugyanazokat a teszt-dolgozatokat íratja velem, mint amit a többi „fehér iskola” elsősei kapnak. Mindegyiket kiválóra írtam... Már a félévzárókat is! Anya mindennap azzal a kérdéssel indít útra, hogy „Ugye tudod, hogy mi a dolgod?”. Én meg mindig visszakérdezek:

– Hát hogyan tudnám?

Az 1950-es évek második fele és az 1960-as évek a fekete öntudatra ébredés időszaka volt. Az „Amerika vagyok én is!” belátása és beláttatása. A polgárjogi mozgalom számos példaképet és hőst állított ki. Ruby Bridges is egyike volt az országszerte ismertté lett neveknek. Martin Luther King, Ella Baker, Rosa Parks mellett az ő nevét is örökre megjegyezték. Pedig csak hatéves volt! Az iskolába vonuló felemelt fejű dacos kislányról híres festmény született, könyvet írtak róla, megfilmesítették gyerekkorát, ő maga is kiadta az emlékiratát. Későbbi életében is polgárjogi aktivistaként, vezetőként, alapítóanytevéként küzdött a rasszizmus ellen, az emberi egyenjogúságért.

Hegedűs Sándor